



# Minister Sprawiedliwości

---

DLPK-I.053.1.2022  
Warszawa, 28 kwietnia 2024 r.

**Pan**

**dr hab. Marcin Wiącek**

**Rzecznik Praw Obywatelskich**

*Szanowny Panie Rzeczniku,*

w odpowiedzi na pismo Pana Rzecznika znak VII.511.41.2020.PKR dotyczące problematyki niemożności uzyskania uzasadnienia orzeczenia w przypadku wystąpienia niemożliwej do usunięcia przeszkody w kontekście kwestionowanego przepisu § 119 ust. 2 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 18 czerwca 2019 r. - Regulamin urzędowania sądów powszechnych (Dz. U. z 2022 r. poz. 2514) dalej jako „Regulamin” oraz zawierające w tym zakresie postulat legislacyjny, uprzejmie przedstawiam następujące stanowisko.

Nie ulega wątpliwości, że problematyka poruszona w piśmie Pana Rzecznika ma istotne znaczenie. Przepis § 119 ust. 2 Regulaminu odnosi się do sytuacji, gdy sporządzenie pisemnego uzasadnienia orzeczenia przez przewodniczącego posiedzenia lub rozprawy lub sędziego sprawozdawcę nie jest możliwe lub napotyka przeszkody, których czasu trwania nie można przewidzieć, rozstrzygając, że wówczas uzasadnienie to sporządza inny sędzia, asesor sądowy lub ławnik, który brał udział w wydaniu orzeczenia. Z kolei, jeżeli sporządzenie pisemnego uzasadnienia jest niemożliwe, przewodniczący wydziału czyni o tym wzmiankę w aktach sprawy. Przepis ten normuje zatem określenie trybu urzędowania w przypadku niemożliwości sporządzenia uzasadnienia w sytuacjach szczególnych.

W odniesieniu do postępowania cywilnego wskazać należy na następujące okoliczności. W doktrynie prawa cywilnego procesowego przyjmuje się, iż uzasadnienie jest częścią wyroku sądowego.<sup>1</sup> W istocie rzeczy uzasadnienie rozumiane jako zbiór myśli i poglądów istnieje już w chwili ustalenia treści rozstrzygnięcia. Stanowisko to podziela również Sąd Najwyższy, wskazując, że uzasadnienie orzeczenia, jako intelektualne i prawne podłoże

---

<sup>1</sup> S. Cieślak, Formalizm postępowania cywilnego, Warszawa 2008.

decyzji sądowej, istnieje już w chwili jej podejmowania, a następnie – przez wygłoszenie lub spisanie – podlega ujawnieniu i formalnoprawnej materializacji. W odniesieniu do konstrukcji uzasadnienia pisemnego Sąd Najwyższy podkreślił, usuwając występujące w tym zakresie wątpliwości, że uzasadnienie wyroku powstaje już w czasie narady. Ustne podanie motywów, sporządzenie uzasadnienia na piśmie oraz jego podpisanie są natomiast czynnościami podejmowanymi *ex post*, stanowiącymi tylko powtórzenie (utrwalenie) uzasadnienia uzgodnionego i przyjętego wcześniej – przed wydaniem i ogłoszeniem wyroku.<sup>2</sup>

W obecnym stanie prawnym stanowisko to w pełni można również odnieść do ustnego uzasadnienia, bowiem późniejsza forma utrwalenia argumentacji wydanego rozstrzygnięcia ma w tym kontekście znaczenie wtórne.

Zauważyć wypada, że w przywołanym w piśmie Pana Rzecznika orzeczeniu Trybunału Konstytucyjnego z dnia 22 listopada 2010 r., P 28/08<sup>3</sup> Trybunał, odpowiadając na pytanie prawne Sądu Okręgowego w Lublinie stwierdził, że § 182 Regulaminu, w brzmieniu obowiązującym do 31 grudnia 2009 r. jest niezgodny z art. 41 § 1 u.s.p., a przez to jest niezgodny z art. 92 ust. 1 Konstytucji RP. W zakresie zgodności § 182 Regulaminu z art. 41 § 1 u.s.p. w zw. z art. 92 ust. 1 Konstytucji RP, Trybunał dokonał analizy upoważnienia ustawowego do wydania rozporządzenia. Analiza treści upoważnienia zawartego w art. 41 § 1 u.s.p. doprowadziła Trybunał do stwierdzenia, że wszystkie kwestie, o których mowa w tym przepisie, dotyczą działalności administracyjnej, a nie jurysdykcyjnej sądów. Według Trybunału, co do zasady nadanie klauzuli wykonalności poprzedza wydanie przez sąd postanowienia o nadaniu klauzuli wykonalności, na które przysługuje zażalenie. Przepis § 182 Regulaminu odstępuje od tej reguły w odniesieniu do wskazanych w nim tytułów egzekucyjnych. Komentatorzy jednomyślnie traktują całość czynności związanych z nadaniem klauzuli wykonalności jako postępowanie sądowe. Nie budzi wątpliwości, że postanowienie sądu o nadaniu klauzuli wykonalności jest orzeczeniem sądowym, a więc realizacją funkcji jurysdykcyjnej, a nie administracyjnej. W odniesieniu do samego aktu nadania klauzuli wykonalności mogą pojawić się pewne wątpliwości, szczególnie w sytuacji, gdy jest ono poprzedzone odpowiednim postanowieniem sądu. Jednak nawet

---

<sup>2</sup> por. uchwała 7 sędziów Sądu Najwyższego z 24 maja 2012 r., III CZP 77/11, opubl. Legalis Nr 468013; postanowienie Sądu Najwyższego z 22 maja 2013 r., III CSK 293/12, opubl. Legalis Nr 720118.

<sup>3</sup> zam. Legalis nr 265509.

wówczas w piśmiennictwie uznaje się samą klauzulę wykonalności za postanowienie, czyli orzeczenie. Z tych względów Trybunał uznał, że przepis § 182 Regulaminu w brzmieniu zakwestionowanym w pytaniu prawnym wykracza poza zakres przedmiotowy upoważnienia ustawowego wyrażonego w 41 § 1 u.s.p. Zdaniem Trybunału, przepis ten zmieniając zasady nadawania klauzuli wykonalności wskazane w k.p.c., reguluje czynności jurysdykcyjne sądów związane z wymierzaniem sprawiedliwości, a nie ich działalność administracyjną. Nadanie klauzuli wykonalności zastępujące wydanie postanowienia o jej nadaniu jest zatem czynnością sądową. Regulacja zawarta w zakwestionowanym przepisie nie tylko zmienia kodeksowe reguły nadawania klauzuli wykonalności, lecz także powoduje brak możliwości zaskarżenia klauzuli nadanej w trybie § 182 Regulaminu.

Zauważyć także wypada, że podstawą prawną nadawania klauzul wykonalności są normy wynikające z art. 783 § 1-4 k.p.c. wraz z wydanym na ich podstawie rozporządzeniem Ministra Sprawiedliwości z dnia 6 sierpnia 2014 r. w sprawie określenia brzmienia klauzuli wykonalności (Dz.U. z 2021 r., poz. 2324) oraz przepisy szczegółowe k.p.c., dotyczące np. nadania klauzul wykonalności przeciwko małżonkowi dłużnika, nabywcy wierzytelności, przedsiębiorstwa itd., a nie poddany konstytucyjnej kontroli przepis § 182 Regulaminu. Ani wyżej wymienione przepisy, ani też wydane na ich podstawie rozporządzenie nie były jednak przedmiotem uwagi Trybunału, gdyż przedmiotem powołanego rozstrzygnięcia Trybunału był przepis § 182 Regulaminu, dotyczący zasad nadawania klauzuli wykonalności określonych w k.p.c., które należą do czynności jurysdykcyjnych sądów.

Z powyższego zatem wynika, że przywołany w piśmie Pana Rzecznika wyrok Trybunału Konstytucyjnego dotyczy zupełnie innej materii niż ta, która jest objęta dyspozycją kwestionowanego przepisu § 119 ust. 2 Regulaminu odnoszącego się do sytuacji, gdy nie jest możliwe sporządzenie uzasadnienia orzeczenia przez przewodniczącego posiedzenia lub rozprawy lub sędziego sprawozdawcę, jak również przez pozostałych członków składu orzekającego. *Prima facie* wydaje się, że przepis § 119 ust. 2 Regulaminu nie odnosi się wprost do zasad dotyczących wygłaszania i sporządzania uzasadnień, które zostały określone w k.p.c. (tj. w art. 326 § 3, art. 328 § 1, art. 331<sup>1</sup> - forma, art. 327<sup>1</sup> – treść, art. 329 § 2 i 4 – termin). Z tych względów wskazać należy, że przepis Regulaminu przede wszystkim reguluje sposób postępowania w przypadku, gdy nie jest możliwe sporządzenie uzasadnienia orzeczenia przez przewodniczącego posiedzenia lub rozprawy lub sędziego sprawozdawcę, jak również przez pozostałych członków składu orzekającego.

Ponadto, mając na uwadze podniesione przez Pana Rzecznika kwestie, a w szczególności ten fragment pisma, w którym zostało podniesione, że brak pisemnego uzasadnienia orzeczenia rodzi niekorzystne skutki dla osoby chcącej wnieść środek odwoławczy, należy zwrócić uwagę na treść art. 331 § 4 k.p.c. Regulacja ta została wprowadzona do *Kodeksu postępowania cywilnego* ustawą z dnia 4 lipca 2019 r. o zmianie ustawy – *Kodeksu postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw* (Dz.U. z 2019 r., poz. 1469). Uwzględniając fakt, że obecnie doręczenie wyroku z uzasadnieniem jest warunkiem zaskarżenia orzeczenia, brak możliwości sporządzenia uzasadnienia rodziłby pytanie o gwarancje procesowe strony, która z przyczyn od niej niezależnych mogłaby być pozbawiona konstytucyjnego prawa do postępowania odwoławczego. W świetle wyżej wymienionego przepisu w sytuacji, gdy sporządzenie uzasadnienia okaże się niemożliwe, prezes sądu zawiadamia o tym stronę i wówczas termin do wniesienia środka zaskarżenia rozpoczyna swój bieg od dnia doręczenia tego zawiadomienia. Doręczając przedmiotowe zawiadomienie, prezes sądu poucza stronę o tym, że termin do wniesienia środka zaskarżenia biegnie od dnia doręczenia tego zawiadomienia. Oprócz tego, jeżeli strona nie jest zastępowana przez profesjonalnego pełnomocnika, dodatkowo poucza się ją – według treści przepisu – o „sposobie i terminie” wniesienia środka zaskarżenia, natomiast w świetle tego, co wyżej zaznaczono, pouczenie powinno być pełne, a więc powinno obejmować również informację o warunkach wniesienia tego środka. Ponadto – gdy *in concreto* zachodzi taka konieczność – pouczenie powinno dotyczyć także obowiązkowego zastępstwa przez adwokata lub radcę prawnego oraz skutków niezastosowania się do przepisów regulujących tę kwestię.

Z kolei w odniesieniu do postępowania karnego wskazać należy na następujące okoliczności.

Nie można zgodzić się z założeniem, że brak uzasadnienia automatycznie powoduje niekorzystne skutki w zakresie prawa do sądu, czy prawa do obrony. Brak uzasadnienia nie jest ani faktyczną, ani prawną przeszkodą do kontroli wyroku i to nie tylko dlatego, że dopuszcza się taką możliwość w postępowaniach uruchomionych nadzwyczajnymi środkami odwoławczymi. Uzasadnienie ograniczone podmiotowo zgodnie z treścią art. 423 § 1a k.p.k. i niezupełnione w trybie art. 449a k.p.k., stanowiące w istocie brak uzasadnienia w odniesieniu do tych współoskarżonych, którzy nie wnieśli środka odwoławczego, nie przekreśla możliwości ustosunkowania się instancji odwoławczej

także do tych podmiotowych części wyroku, które nie zostały zaskarżone. Sądowi drugiej instancji przyszóby rozpoznawać apelację, nie dysponując pisemnymi motywami zaskarżonego wyroku, i z żadnego przepisu nie wynika, że musiałby w każdym takim przypadku podjąć wyłącznie decyzję o charakterze kasatoryjnym. Niewątpliwie wadliwe uzasadnienie „nie broni” zaskarżonego wyroku, ale także brak uzasadnienia nie dyskredytuje prawidłowego rozstrzygnięcia.

Minimum, jakie wyznaczają przepisy Kodeksu postępowania karnego wyraża art. 418 § 3 k.p.k., który nakłada na sąd obowiązek przedstawienia ustnie najważniejszych powodów wyroku bezpośrednio po jego wydaniu.

Z art. 437 § 2 k.p.k. wynika, że ewentualny brak uzasadnienia nie może stanowić samoistnej przyczyny uchylenia zaskarżonego orzeczenia. Ustawodawca zakłada bowiem, że możliwe jest dokonanie kontroli instancyjnej orzeczenia bez uzasadnienia zaskarżonej decyzji procesowej.

Na gruncie art. 325e k.p.k. który przewiduje, że m.in. postanowienia o umorzeniu dochodzenia nie wymaga uzasadnienia Trybunał Konstytucyjny wskazał, że *„art. 325e § 1 zdanie drugie ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. - Kodeks postępowania karnego (Dz.U. Nr 89, poz. 555, ze zm.) w zakresie, w jakim zezwala organowi prowadzącemu dochodzenie na wydanie postanowienia o umorzeniu dochodzenia bez uzasadnienia, jest zgodny z art. 78 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej oraz nie jest niezgodny z art. 45 ust. 1 w związku z art. 31 ust. 3 Konstytucji”*. W uzasadnieniu takiego stanowiska TK podniósł, że *„brak uzasadnienia postanowienia i wynikające z tego ewentualne trudności ze sporządzeniem zażalenia nie stoją na przeszkodzie poddaniu postanowienia efektywnej kontroli sądowej. Omówione wyżej instrumenty karnoprosowe nie tylko dają sądowi możliwość całościowego i wnikliwego zbadania prawidłowości toku i wyników postępowania przygotowawczego, lecz nakładają na sąd taki obowiązek. Brak uzasadnienia nie przekreśla zatem, wbrew twierdzeniom skarżącego, możliwości weryfikacji postanowienia, a w szczególności ustalenia, czy jest ono dotknięte uchybieniami. (...) Zakwestionowana regulacja nie czyni postanowienia o umorzeniu dochodzenia niedostępnym. Zażalenie sporządza się bowiem zgodnie z ogólnymi wymogami stawianymi temu pismu procesowemu. Zgodnie z art. 427 KPK odwołujący powinien wskazać zaskarżone rozstrzygnięcie lub ustalenie, a także podać, czego się domaga. Może również wskazać nowe fakty lub dowody. Do sporządzenia zażalenia odpowiadającego*

tym wymogom nie jest niezbędne uzasadnienie postanowienia. (...) Pełnomocnik ma zatem dostęp do materiału dowodowego zgromadzonego w sprawie, na podstawie którego ma możliwość sformułowania zarzutów i ich uzasadnienia. Biorąc pod uwagę, że pełnomocnikiem w postępowaniu karnym może być wyłącznie adwokat lub radca prawny, nie wydaje się, żeby dla profesjonalisty było to zadanie niemożliwe do wykonania. (...). Na marginesie Trybunał zwrócił uwagę, że dokonana w rozpatrywanej sprawie ocena zakwestionowanej regulacji jest spójna ze stanowiskiem Trybunału zajęтым w postanowieniach z 7 września 2010 r., sygn. P 2/10 (OTK ZU nr 7/A/2010, poz. 69) i z 19 kwietnia 2011 r., sygn. P 17/09 (OTK ZU nr 3/A/2011, poz. 30). W sprawach tych Trybunał umorzył postępowania zainicjowane przez sądy powszechne w trybie pytań prawnych dotyczących konstytucyjności art. 325e § 1 KPK w zakresie umożliwiającym odstępnie od uzasadnienia postanowienia ze względu na brak przesłanki funkcjonalnej. W uzasadnieniach przywołanych postanowień zwrócił jednak uwagę, że **badanie zażalenia ma charakter całościowy i choć brak uzasadnienia może faktycznie utrudniać ocenę, prawnie jej nie ogranicza ani nie wyklucza** (zob. postanowienie o sygn. P 17/09). Wskazał, że wnoszący zażalenie może ograniczyć się do wskazania zaskarżonego rozstrzygnięcia i ewentualnych wniosków dowodowych, zaś na sądzie spoczywa obowiązek wnikliwego zbadania prawidłowości toku i wyników postępowania przygotowawczego (zob. postanowienie o sygn. P 2/10)”

Powyższe uwagi należy stosować także w wypadku kontroli wyroku, w sytuacji gdy jego pisemne uzasadnienie nie zostało sporządzone.

Zauważyć przy tym trzeba, że w procedurze karnej istnieją daleko idące tendencje na rzecz ograniczania obowiązku uzasadniania wyroków do sytuacji niezbędnych – co przecież nie może być utożsamiane z ograniczeniem prawa do sądu, czy prawa do obrony. O ile w postępowaniu karnym uzasadnienie stanowi tzw. dokument sprawozdawczy, nawiązujący do przebiegu rozprawy i narady nad wyrokiem, ale powstający już po jego ogłoszeniu, to trudno przyjąć, że uzasadnienie może mieć wpływ na treść rozstrzygnięcia, a nie odwrotnie, że treść rozstrzygnięcia winna kształtować treść uzasadnienia. Niewłaściwie sporządzone uzasadnienie niewątpliwie stanowi obrazę przepisu dotyczącego postępowania (art. 424 k.p.k.), ale postępowania przewidzianego na czas po ogłoszeniu orzeczenia. Wobec tego trudno zaliczyć te usterki do wad dotyczących fazy decyzyjnej. Konsekwencją czego jest niemożność przyjęcia tej obrazy prawa procesowego jako

względnej przyczyny odwoławczej z art. 438 pkt 2 k.p.k., brakuje bowiem niezbędnego elementu w postaci możliwości wywarcia przez wskazaną obrazę prawa wpływu na treść orzeczenia. Z racji tego, że wady uzasadnienia nie stanowią uchybienia zaliczanego do jakiegokolwiek innej podstawy odwoławczej, same jako takie nie mogą być wyłączną przestanką orzeczenia kasatoryjnego<sup>4</sup>.

Wydaje się oczywiste, że sporządzenie uzasadnienia wydanego w sprawie rozstrzygnięcia winno zostać dokonane przez członka składu orzekającego. Posłużenie się przez ustawodawcę w k.p.k. i w k.p.c. bezosobowymi formami „powinno być sporządzone” „sporządza się”, „należy sporządzić”, ewentualne odwołanie się do pojęcia „sądu” nie wprowadza w stan niepewności co do podmiotu zobowiązanego do sporządzenia uzasadnienia. Kwestia powyższa nie budzi wątpliwości tak na gruncie doktryny, jak i orzecznictwa.

Kwestionowany przez Pana Rzecznika przepis nie odnosi się do sfery orzeczniczej, co uzasadniałoby jego umieszczenie w ustawie. Sąd Najwyższy kilkakrotnie podkreślał, że **"sporządzenie uzasadnienia nie jest czynnością orzeczniczą, a jedynie wtórną do orzekania"** (postanowienie SN z dnia 10 maja 2022 r. sygn. I KK 129/21). W uzasadnieniu wyroku z dnia 2 marca 2022 r. sygn. I KS 5/22 Sąd Najwyższy wskazał, że "Uzasadnienie to dokument o charakterze sprawozdawczym, którego wymogi w postępowaniu przed sądem pierwszej instancji określone są w art. 424 KPK. **Sporządzenie go stanowi czynność wtórną i leży poza sferą orzekania w rozumieniu art. 439 § 1 pkt KPK**".

Podkreślić ponadto trzeba, że *de facto* przepis § 119 ust. 2 Regulaminu nie zmienia, ani nie koryguje określonych w k.p.k. i k.p.c. reguł sporządzenia uzasadnienia, lecz przede

---

<sup>4</sup> Stanowisko to znajduje potwierdzenie w orzecznictwie Sądu Najwyższego, zgodnie z którym „Pisemne uzasadnienie wyroku zawsze jest sporządzane po ogłoszeniu wyroku. **Nie jest zatem teoretycznie możliwe, aby jakiegokolwiek wadliwości tego dokumentu miały wpływ na treść zapadłego przecież wcześniej wyroku** (postanowienie SN z 21 kwietnia 2010 r. sygn. IV KK 105/10; podobnie: postanowienia SN z dnia 21 września 2017 r., sygn. IV KK 130/17, z dnia 7 października 2020 r. sygn. V KK 415/20; z dnia 12 stycznia 2021 r. sygn. IV KK 527/20; z dnia 28 lutego 2023 r. sygn. III KK 23/23). „Postępowanie apelacyjne ma to do siebie, że sąd dokonuje kontroli instancyjnej wyroku nie tylko na podstawie samego jego uzasadnienia, ale również w oparciu o analizę materiału aktowego i analizę dowodów tam zebranych. W świetle poglądów doktryny i orzecznictwa, wyrażonych jeszcze przed wejściem w życie nowelizacji obowiązujących od 1 lipca 2015 r., uzasadnienie wyroku nie determinuje prawidłowości rozstrzygnięć istniejących w jego sentencji (patrz m.in. - Lech K. Paprzycki - Komentarz aktualizowany do art. 424 Kodeksu postępowania karnego; LEX/el, 2012; postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 19.01.2012 r. sygn. akt V KK 425/11, z dnia 10.08.2011 r., sygn. akt III KK 444/10; wyrok Sądu Apelacyjnego w Katowicach z dnia 17.09.2009 r. sygn. akt II AKa 232/09 P. Rogoziński - glosa do postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 10 stycznia 2008 r., sygn. akt II KK 270/07)" (postanowienie SN z dnia 30 września 2015 r. sygn. II KK 59/15).

wszystkim wskazuje osobę odpowiedzialną za jego przedłożenie (terminowość) i za techniczną czynność pisania, a właściwie spisania toku rozumowania całego przecież składu i to przez jego członka. Oczywistym jest przecież, że „pisanie” jednocześnie tego samego dokumentu przez wszystkich członków składu byłoby technicznie trudne do wykonania. W tej mierze konieczne jest ustanowienie reguł podziału pracy i zastępstw, mając też na uwadze sprawność postępowania. Regulamin nie wydaje się w tej materii niewłaściwym aktem prawnym, jeżeli mieć też na uwadze to, że art. 41 u.s.p. upoważnia do określenia w Regulaminie szczegółowych zasad przydziału spraw i zastępstw. Wskazanie referenta przez SLPS rodzi niewątpliwie dalszy logiczny tok czynności, do których należy sporządzenie uzasadnienia i ustanowienia reguł zastępstwa, także z tą czynnością związanych.

Mając na względzie powyższe okoliczności, w ocenie Ministra Sprawiedliwości, nie zachodzi obecnie konieczność podjęcia prac legislacyjnych w postulowanym przez Pana Rzecznika zakresie. Podkreślenia także wymaga, że zagadnienie trybu postępowania w przypadku niemożności sporządzenia uzasadnienia orzeczeń wydawanych w sprawach karnych zostanie zasygnalizowane komisji kodyfikacyjnej prawa karnego celem rozważenia potrzeby uregulowania jej na gruncie Kodeksu postępowania karnego.

*Z wyrazami szacunku*

*Z upoważnienia Ministra Sprawiedliwości*

Arkadiusz Myrcha  
Sekretarz Stanu  
/podpisano elektronicznie/